



РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА - REPUBLIKAT MACEDONISË SË VERIUT
МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
Биро за развој на образованието
MINISTRIA E ARSIMIT DHE SHKENCËS
Byroja e zhvillimit të arsimit

Бр./Нг.

02-1408/3

14. 11. 2025 год./viti

СКОПЈЕ - ШКУП

BYROJA E ZHVILLIMIT TË ARSIMIT

UDHËZUES

për realizimin e programeve parandaluese në shkollat e mesme
mbrojtja nga dhuna, diskriminimi, abuzimi me substanca psikoaktive dhe delikuenca e të
miturve

Shkup, nëntor 2025

**Udhëzues për realizimin e programeve parandaluese në shkollat e mesme:
mbrojtja nga dhuna, diskriminimi, abuzimi me substanca psikoaktive dhe delikuenca e të
miturve**

I. HYRJE

Shkollat e mesme, në përputhje me dispozitat e Ligjit për Arsimin e Mesëm, kanë detyrimin të zbatojnë programe të orientuara drejt mbrojtjes dhe përmirësimit të mirëqenies së nxënësve. Këto programe përfshijnë:

- mbrojtjen e nxënësve nga dhuna, abuzimi dhe neglizhenca;
- parandalimin e të gjitha formave të diskriminimit;
- si dhe parandalimin e përdorimit të alkoolit, duhanpirjes, pjesëmarrjes në lojëra fati, abuzimit me droga dhe substanca të tjera psikotrope, si edhe delikuençën e të miturve.

Me qëllim të sigurimit të një qasjeje të harmonizuar, sistematike dhe efektive në zbatimin e këtyre aktiviteteve në të gjitha shkollat e mesme, miratohet ky Udhëzues për realizimin e programeve.

Ky udhëzues shërben si mbështetje profesionale dhe metodologjike për mësime të mesimit, shërbimet profesionale dhe strukturat drejtuese në shkollë gjatë planifikimit, organizimit, realizimit dhe ndjekjes së programeve.

Qëllimet e udhëzuesit

Ky udhëzues synon të:

- sigurojë mbështetje profesionale dhe metodologjike për kuadrin edukativo-arsimor në shkollë gjatë zbatimit të programeve, me qëllim garantimin e një qasjeje sistematike, të koordinuar dhe të harmonizuar në realizimin e tyre në të gjitha shkollat e mesme;
- japë udhëzime të qarta për organizimin dhe mënyrën e realizimit të programeve;
- përcaktojë dhe qartësojë rolet, kompetencat dhe përgjegjësitë e të gjithë pjesëmarrësve në proces – drejtorit, shërbimit profesional, mësime të mesimit, prindërve dhe nxënësve;
- ofrojë udhëzime dhe rekomandime për përzgjedhjen, planifikimin, organizimin, realizimin, ndjekjen, evidentimin dhe vlerësimin e aktiviteteve që zbatohen në kuadër të programeve parandaluese.

II. PROGRAMET PARANDALUESE NË SHKOLLAT E MESME

1.1. Koncepti dhe rëndësia e programeve parandaluese

Programet parandaluese paraqesin aktivitete të organizuara dhe sistematike, të orientuara drejt identifikimit të hershëm dhe parandalimit të shfaqjes së sjelljeve me rrezik, dhunës, abuzimit me substanca, diskriminimit dhe dukurive të tjera që ndikojnë negativisht në zhvillimin dhe mirëqenien e nxënësve.

Qëllimi themelor i programeve është të kontribuojnë në krijimin e një mjedisi shkollor të sigurt, gjithëpërfshirës dhe mbështetës, ku promovohen vlerat e respektit, tolerancës, empatisë, përgjegjësisë dhe një mënyre të shëndetshme jetese.

Programet bazohen në parimet në vijim:

- **Parandalimi** – parandalimi i shfaqjes së situatave dhe sjelljeve me rrezik;
- **Ndërhyrja e hershme** – identifikimi dhe veprimi në kohë në situata me rrezik;
- **Përfshirja** – përfshirja e të gjithë nxënësve, pavarësisht nga dallimet e tyre individuale;
- **Bashkëpunimi multisektorial** – rrjetëzim dhe veprim i përbashkët i institucioneve dhe palëve të interesuara.

Programet parandaluese paraqesin gjithashtu zbatimin praktik të dispozitave ligjore në fushën e mbrojtjes dhe mirëqenies së nxënësve, me qëllim mbështetjen e zhvillimit të tyre të gjithanshëm.

1.2. Qëllimet dhe rezultatet e pritshme

Qëllimi i përgjithshëm

Qëllimi kryesor i Programeve është përmirësimi i sigurisë, mbështetjes psikosociale dhe mirëqenies së përgjithshme të nxënësve.

Qëllimet e veçanta

Me zbatimin e Programeve parashikohet realizimi i këtyre qëllimeve të veçanta:

- *Vendosja e një sistemi efikas për parandalim dhe mbrojtje (parandalimi dhe identifikimi i hershëm i dhunës, abuzimit, neglizhimit dhe diskriminimit në shkolla).*

- *Zhvillimi i një klime pozitive dhe të sigurt shkollore, (nxitja dhe respektimi i të drejtave të njeriut, pranimi i diversitetit dhe toleranca e ndërsjellë).*
- *Përmirësimi i edukimit emocional dhe aftësive sociale, (forcimi i vetëvlerësimit, empatisë dhe përgjegjësisë personale tek nxënësit).*
- *Promovimi i stileve të shëndetshme të jetesës, (ulja e rrezikut nga përdorimi dhe abuzimi me alkool, duhan, droga dhe substanca të tjera psikotrope).*
- *Parandalimi i sjelljeve me rrezik dhe delikuate, (kontrollimi i pjesëmarrjes në lojëra fati, aktivitete kriminale dhe forma të tjera të delikuencës së të miturve).*
- *Fuqizimi i rolit të shkollës si faktor mbrojtës, (mbështetja e zhvillimit dhe sigurisë së të rinjve brenda komunitetit shkollos).*
- *Nxitja e pjesëmarrjes aktive të nxënësve, (përfshirja e tyre në krijimin dhe realizimin e aktiviteteve për një mjedis të sigurt, gjithëpërfshirës dhe mbështetës).*
- *Zhvillimi i bashkëpunimit me prindërit dhe komunitetin lokal, (veprim i përbashkët me institucionet dhe organizatat relevante në drejtim të parandalimit dhe mbrojtjes).*

Rezultatet dhe përfitimet e pritura

Me zbatimin e programeve parandaluese, shkolla e forcon rolin e saj edukativo-arsimor dhe mbrojtës, duke siguruar:

- krijimin e kushteve për zhvillimin e plotë psikofizik, social dhe emocional të nxënësve;
- nxitjen e sjelljes së përgjegjshme, empatike dhe tolerante;
- përfshirjen dhe pjesëmarrjen aktive të nxënësve në krijimin dhe mirëmbajtjen e një komuniteti shkollos pozitiv dhe të sigurt;
- përmirësimin e bashkëpunimit dhe komunikimit ndërmjet nxënësve, mësimitdhënësve dhe prindërve.

III. ORGANIZIMI DHE MËNYRAT E REALIZIMIT TË PROGRAMEVE

1. Formimi dhe përbërja e ekipit shkollos

Për realizimin efikas të programeve parandaluese, formohet një ekip multidisiplinar i cili i koordinon aktivitetet, siguron mbështetje profesionale dhe mundëson qasje gjithëpërfshirëse në punën me nxënësit. Ekipi përfshin përfaqësues nga të gjitha strukturat relevante të shkollës dhe ato të jashtme, me qëllim sigurimin e zbatimit të plotë të objektivave të përcaktuara.

Ekipi përbëhet nga:

- drejtori i shkollës (kryetar),
- pedagogu dhe/ose psikologu,
- përfaqësues i këshillit të mësimdhënësve,
- përfaqësues i këshillit të prindërve,
- përfaqësues i këshillit të nxënësve,
- sipas nevojës, përfaqësues nga profile të tjera profesionale ose institucione lokale (Qendra për Punë Sociale, MPB, institucion shëndetësor, OJQ etj.).

Detyrat e ekipit

Ekipi për realizimin e programeve parandaluese ka rol kryesor në organizimin, koordinimin, zbatimin dhe monitorimin e aktiviteteve në shkollë. Roli i tij është të sigurojë zbatim efikas të programeve, përmirësim të vazhdueshëm të aktiviteteve dhe koordinim mes të gjithë pjesëmarrësve në proces.

Për realizimin e këtyre detyrave, ekipi realizon këto aktivitete:

- hartimin dhe miratimin e planit vjetor për realizimin e programeve;
- koordinimin e aktiviteteve dhe shpërndarjen e përgjegjësive ndërmjet pjesëmarrësve;
- monitorimin dhe dokumentimin e aktiviteteve të zbatuara;
- përgatitjen e raporteve periodike dhe vjetore për rezultatet e arritura;
- bashkëpunimin dhe koordinimin me institucione dhe organizata të jashtme për përmirësimin e programeve;
- propozimin e masave për avancimin e aktiviteteve mbrojtëse dhe parandaluese.

2. Detyrimet e pjesëmarrësve në proces

Për realizim të suksesshëm të programeve për mbrojtje dhe parandalim, kërkohet rol aktiv dhe i koordinuar i të gjithë pjesëmarrësve. Përcaktimi i qartë i detyrimeve mundëson veprim në kohë, shpërndarje të saktë të përgjegjësive dhe ofrim mbështetjeje për nxënësit në situata të ndryshme rreziku.

2.1. Drejtori

Drejtori ka rol kryesor në sigurimin e kushteve dhe resurseve për zbatimin e programeve. Angazhimi i tij siguron funksionalitetin e ekipit dhe koordinimin e aktiviteteve. Detyrimet e drejtorit përfshijnë:

- sigurimi i kushteve për punë me ekipin;
- miratimi i planit dhe raportet;
- përcjellja e rrjedhës së realizimit dhe sigurimit të përkrahjes së punësuarve dhe nxënësve.

2.2. Shërbimi profesional

Shërbimi profesional është përgjegjës për punën këshilluese dhe parandaluese, si dhe për mbështetjen e personelit mësimor dhe nxënësve. Detyrimet e tyre janë:

- organizimi dhe zhvillimi i bisedave individuale dhe në grup me nxënësit;
- këshillimi i mësuesve dhe prindërve për njohjen e situatave me rrezik;
- mbështetja në krijimin dhe zbatimin e aktiviteteve dhe fushatave parandaluese.

2.3. Mësimdhënësi

Mësimdhënësit janë realizuesit direkt të përmbajtjeve parandaluese në mësimdhënie dhe aktivitete shkollore. Ata kanë detyrimin të:

- integrojnë përmbajtje për mbrojtje dhe parandalim në mësimdhënie;
- mbështesin nxënësit në përballimin e konflikteve dhe situatave të rrezikut;
- monitorojnë dhe evidentojnë incidentet dhe sjelljet me rrezik;
- marrin pjesë në organizimin e fushatave, debateve dhe aktiviteteve edukative;
- bashkëpunojnë me shërbimin profesional.

2.4. Nxënësit

Nxënësit janë pjesëmarrës aktivë në krijimin dhe realizimin e programeve. Ata:

- marrin pjesë në këshillin e nxënësve, klubet shkollore dhe aktivitetet vullnetare;
- organizojnë dhe zbatojnë ndërmjetësime mes bashkëmoshatarëve dhe fushata;
- përgatisin materiale edukative dhe marrin pjesë në aktivitete promovuese për një mjedis të sigurt dhe gjithëpërfshirës.

2.5. Prindërit / Kujdestarët

Prindërit kanë rol të rëndësishëm në mbështetjen e aktiviteteve parandaluese dhe edukimin e vlerave pozitive. Ata:

- bashkëpunojnë me shkollën dhe shërbimin profesional;

- marrin pjesë në punëtori për njohjen e shenjave të dhunës dhe sjelljeve me rrezik, si dhe në aktivitete të tjera edukative;
- mbështesin aktivitetet dhe iniciativat e nxënësve për zakone të shëndetshme dhe zhvillim të sigurt.

3. Planifikimi dhe përfshirja në programin vjetor të shkollës

Të gjithë aktivitetet që lidhen me realizimin e programeve duhet patjetër të planifikohen në:

- programin vjetor të punës së shkollës;
- planin vjetor të shërbimit profesional (pedagog/psikolog);
- planin e punës së këshillit të nxënësve dhe këshillit të prindërve.

Aktivitetet duhet të jenë në përputhje me moshën, nevojat dhe interesat e nxënësve dhe të respektojnë parimet e gjithëpërfshirjes, barazisë dhe pjesëmarrjes.

4. Format dhe mënyrat e realizimit

Realizimi i programeve për mbrojtje dhe parandalim zhvillohet përmes formave të ndryshme të punës, të cilat mundësojnë integrimin e përmbajtjeve parandaluese në procesin edukativo-arsimor dhe në funksionimin e përditshëm të shkollës. Këto forma synojnë përfshirjen aktive të nxënësve, mësuesve, prindërve dhe shërbimit profesional, si dhe bashkëpunim me institucione dhe organizata të jashtme.

Qëllimi është të sigurohet zbatim sistematik, i vazhdueshëm dhe gjithëpërfshirës i programeve, i përshtatur me moshën, nevojat dhe specifikat e nxënësve.

Programet realizohen përmes këtyre formave:

- a) aktivitete mësimore
- b) aktivitete jashtëmësimore
- c) punë këshilluese
- ç) bashkëpunim me prindër/kujdestarë
- d) bashkëpunim me institucione dhe organizata
- dh) edukim për të punësuarit

a) Aktivitete mësimore

Aktivitetet mësimore paraqesin formën themelore përmes së cilës realizohen përmbajtjet e programeve për mbrojtje dhe parandalim. Temat parandaluese dhe edukative integrohen në lëndët e detyrueshme dhe zgjedhore, përmes përmbajtjeve të përshtatshme mësimore, diskutimeve, projekteve, kërkimeve dhe detyrave praktike.

Qëllimi është që nxënësit të fitojnë njohuri, qëndrime dhe aftësi për të njohur dhe përballuar situata me rrezik, të forcojnë përgjegjësinë personale, empatinë, respektin e ndërsjellë dhe të promovojnë zakone të shëndetshme dhe të sigurt të jetesës.

Aktivitetet mësimore realizohen përmes formave të ndryshme të punës, përfshirë:

- Integrimin e temave që lidhen me dhunën, diskriminimin, zakonet e shëndetshme dhe sjelljen e përgjegjshme në lëndët mësimore, për shembull: sociologji, edukim qytetar, biologji, filozofi, psikologji, edukim fizik, të drejtë kushtetuese etj.;
- Zbatimin e një qasjeje ndërdisiplinore përmes analizave, debateve, aktiviteteve kërkimore dhe projekteve, si dhe orëve tematike të orientuara drejt zgjidhjes së situatave reale të jetës;
- Zhvillimin e mendimit kritik, empatisë, aftësive komunikative dhe sociale, të cilat kontribuojnë në ndërtimin e një klime pozitive dhe të sigurt në shkollë.

b) Aktivitetet jashtëmësimore

Aktivitetet jashtëmësimore janë pjesë e rëndësishme e procesit edukativo-arsimor dhe kontribuojnë në përmirësimin e klimës shkollore, zhvillimin personal dhe përgjegjësinë sociale të nxënësve. Ato u mundësojnë nxënësve të aplikojnë në mënyrë krijuese dhe praktike njohuritë e fituara, të zhvillojnë bashkëpunim, tolerancë dhe respekt ndaj dallimeve.

Përmes këtyre aktiviteteve inkurajohet pjesëmarrja aktive, fryma e punës në grup dhe promovimi i vlerave pozitive në shkollë dhe komunitet.

Në kuadër të aktiviteteve jashtëmësimore realizohen:

- Punëtori, tryeza, ngjarje publike, fushata dhe javë tematike;
- Aktivitetet sportive, kulturore dhe humanitare për promovimin e vlerave të shëndetshme;
- Teatër-forume, debate, iniciativa të nxënësve dhe konkurrenca me qëllim edukativ;
- Formimi i klubeve të nxënësve (klub për tolerancë, jetë të shëndetshme, përdorim të sigurt të internetit, klub vullnetar etj.).

c) Punë këshilluese

Punë këshilluese përbën një pjesë thelbësore të sistemit të mbështetjes së nxënësve dhe ka funksion parandalues, zhvillimor dhe ndërhyrës.

Ajo zbatohet me qëllim të njohjes dhe kapërcimit në kohë të vështirësive në sjellje, të nxënies dhe marrëdhënieve ndërpersonale, si dhe forcimit të zhvillimit personal dhe social të nxënësve. Përmes qasjes individuale dhe në grup, sigurohet mbështetje, udhëzim dhe nxitje të nxënësve drejt zgjedhjeve pozitive dhe sjelljes së përgjegjshme.

Në kuadër të punës këshilluese realizohen:

- biseda individuale dhe në grup me nxënës që janë të ekspozuar ndaj rrezikut ose tregojnë shenja të sjelljes problematike;
- punëtori në grup për zhvillimin e inteligjencës emocionale, përballimin e stresit dhe presionit të bashkëmoshatarëve;
- mbështetje dhe udhëzim i nxënësve drejt zgjedhjeve pozitive dhe sjelljes së përgjegjshme.

g) Bashkëpunimi me prindërit/kujdestarët

Bashkëpunimi me prindërit dhe kujdestarët është një aspekt i rëndësishëm i programeve për mbrojtje dhe parandalim, pasi siguron vazhdimësi të aktiviteteve edukativo-preventive dhe forcon sigurinë dhe mirëqenien e nxënësve. Duke përfshirë prindërit në këtë proces, shkolla krijon një partneritet që mundëson njohjen e hershme të rreziqeve, mbështetjen për sjellje të duhura dhe zhvillimin e vlerave pozitive tek nxënësit.

Në kuadër të këtij bashkëpunimi realizohen:

- Tribina informative dhe edukative, ku prindërit marrin njohuri për parandalimin e dhunës, diskriminimit, abuzimit me alkool, duhan dhe droga, si dhe sjelljeve të tjera me rrezik;
- Punëtori dhe aktivitete edukative për prindërit, me qëllim përmirësimin e komunikimit me fëmijët, zhvillimin e inteligjencës emocionale dhe parandalimin e konflikteve;
- Shkëmbim i rregullt i informacionit midis shkollës dhe prindërve për përparimin, nevojat dhe sfidat e nxënësve;
- Përfshirja e prindërve në organizimin e aktiviteteve preventive, ngjarjeve vullnetare dhe humanitare, fushatave dhe projekteve edukative;
- Konsulta dhe veprime të përbashkëta në rastet e sjelljeve me rrezik ose problemeve sociale dhe emocionale tek nxënësit.

d) Bashkëpunimi me institucione dhe organizata

Për realizimin e suksesshëm të programeve për mbrojtje dhe parandalim, bashkëpunimi me institucione dhe organizata të jashtme është thelbësor, pasi siguron burime shtesë, ekspertizë dhe mbështetje në trajtimin e situatave me rrezik. Përfshirja e partnerëve relevantë mundëson një qasje sistematike ndaj parandalimit, mbrojtjes dhe ndërhyrjes, si dhe forcon përgjegjësinë e përbashkët të shkollës dhe komunitetit.

Në kuadër të këtij bashkëpunimi realizohen:

- Konsulta dhe trajnime nga ekspertë të qendrave për punë sociale, institucioneve shëndetësore, policisë (MPB), organizatave joqeveritare dhe institucioneve të tjera relevante;
- Aksione dhe fushata të përbashkëta për parandalimin e dhunës, abuzimit, diskriminimit dhe sjelljeve me rrezik;
- Mbështetje gjatë ndërhyrjeve në situata kritike, përfshirë konsultime familjare, mentorim dhe programe preventive;
- shkëmbim i informacioneve dhe burimeve për identifikimin e nxënësve në rrezik dhe zhvillimin e strategjive efektive për parandalim;
- projekte dhe iniciativa të përbashkëta që promovojnë një mjedis të sigurt dhe mbështetës për nxënësit, si dhe zhvillimin e përgjegjësisë sociale dhe solidaritetit në komunitet.

dh) Edukimi i të punësuar

Edukimi i punonjësve është kyç për realizimin efektiv të programeve për mbrojtje dhe parandalim. Përmirësimi i vazhdueshëm profesional u mundëson mësuesve dhe bashkëpunëtorëve profesionalë të njohin situatat me rrezik, të ndërhyjnë në kohë dhe të sigurojnë mbështetje të përshtatshme për nxënësit.

Në kuadër të edukimit realizohen:

- Trajnime të vazhdueshme, seminare dhe takime profesionale për mësuesit dhe bashkëpunëtorët profesionalë, me fokus në parandalimin e dhunës, diskriminimit, abuzimit dhe sjelljeve me rrezik;
- Zhvillimi i kapaciteteve për njohjen, ndërhyrjen dhe mbështetjen e nxënësve në situata me rrezik;
- Ndajnë praktikave të mira dhe bashkëpunim ndërdisiplinor për të përmirësuar qasjen kolektive ndaj një mjedisi të sigurt dhe mbështetës në shkollë;
- Prezantime dhe punëtori me ekspertë të jashtëm në fushat e psikologjisë, punës sociale, sigurisë dhe parandalimit shëndetësor;
- Zhvillimi i materialeve metodologjike dhe praktike për përdorim në mësimdhënie dhe aktivitete mbështetëse për nxënësit.

5. Roli i nxënësve në realizimin e programeve

Nxënësit janë pjesëmarrës aktivë në të gjitha fazat e realizimit të programeve dhe kontribuojnë në krijimin e një mjedisi të sigurt, mbështetës dhe me përgjegjësi shëndetësore në shkollë. Roli i tyre realizohet përmes formave të ndryshme të përfshirjes:

- **Këshilli i nxënësve** – merr pjesë në propozimin, monitorim dhe vlerësim të aktiviteteve, me qëllim përmirësimin dhe përshtatjen e tyre sipas nevojave të nxënësve.
- **Klubet e nxënësve dhe ndërmjetësimi ndërnxënësor** – nxisin mbështetje ndërmjet bashkëmoshatarëve, promovojnë vlera pozitive dhe mundësojnë që nxënësit vetë të zgjidhin konfliktet.
- **Aktivitetet vullnetare dhe humanitare** – zhvillojnë përgjegjësinë sociale, solidaritetin dhe qytetarinë aktive të nxënësit.
- **Projekte kreative dhe fushata** – përfshijnë krijimin e postereve, videove, kërkimeve dhe prezantimeve për promovimin e zakoneve të shëndetshme dhe të sigurta dhe krijimin e një klime pozitive shkollore.

Përmes këtyre aktiviteteve, nxënësit jo vetëm që marrin pjesë, por ndikojnë në mënyrë aktive në efektivitetin e programeve dhe forcimin e komunitetit shkollor.

IV. PËRMBAJTJA DHE FUSHAT E PROGRAMEVE

Programet për mbrojtje dhe parandalim në shkollat e mesme përfshijnë tri fusha kryesore, të ndërlidhura dhe të orientuara drejt krijimit të një mjedisi shkollor të sigurt, mbështetës dhe inkluziv.

Çdo program synon të sigurojë një qasje sistematike për njohje të hershme, parandalim dhe ndërhyrje në situata me rrezik, si dhe të kontribuojë në zhvillimin personal, social dhe emocional të nxënësve.

Fushat përfshijnë programet e mëposhtme:

1. Program për mbrojtje nga dhuna, abuzimi dhe neglizhenca e nxënësve;
2. Program për parandalimin e diskriminimit;
3. Program për parandalimin e përdorimit të alkoolit, duhanit, lojërave të fatit, abuzimit me droga dhe substanca psikotrope, dhe delinkvencës së të miturve.

Çdo program përmban qëllime konkrete, aktivitete dhe mekanizma monitorimi, të orientuara drejt përmirësimit të sigurisë, shëndetit dhe mirëqenies së nxënësve, si dhe për të nxitur bashkëpunimin midis shkollës, familjes dhe komunitetit.

Në bashkëngjitje të këtij udhëzuesi jepet një kornizë strukturore për pamjen dhe përmbajtjen e çdo programi.

1. Programi për mbrojtje nga dhuna, abuzimi dhe neglizhenca e nxënësve

Ky program ka për qëllim të sigurojë një mjedis të sigurt dhe mbështetës për të gjithë nxënësit përmes njohjes së hershme dhe parandalimit të formave të ndryshme të dhunës – fizike, psikologjike, seksuale dhe dhunës në internet. Aktivitetet synojnë zhvillimin e empatisë, respektit, komunikimit pa dhunë dhe zgjidhjes së konflikteve. Programi përfshin gjithashtu prindërit, mësimdhënësit dhe stafin profesional, për të krijuar një sistem të koordinuar mbrojtjeje dhe mbështetjeje.

Aktivitetet përfshijnë:

- Integrimin e përmbajtjeve për komunikim pa dhunë, empati dhe respekt për ndryshimet në aktivitetet mësimore dhe jashtëshkollore;
- Organizimin e punëtorive për njohjen dhe parandalimin e dhunës fizike, psikologjike, seksuale dhe në internet;
- Zbatimin e fushatave parandaluese dhe javëve tematike të dedikuara sigurisë dhe tolerancës;
- Formimin e grupeve të nxënësve për ndërmjetësim ndërmjet nxënësve dhe promovim të marrëdhënieve pozitive në shkollë;
- Këshillimin me nxënësit që janë viktimë, dëshmitarë ose autorë të mundshëm të dhunës;
- Edukimin e mësuesve dhe prindërve për njohjen e shenjave të dhunës dhe veprimet në rast dyshimi për abuzim ose neglizhencë;
- Bashkëpunimin me Qendrat për Punë Sociale, Policinë dhe institucionet shëndetësore në raste ndërhyrjeje dhe mbështetjeje.

2. Programi për parandalimin e diskriminimit

Ky program synon zhvillimin e një kulture të barazisë, inkluzionit dhe respektit për ndryshimet, për të siguruar një mjedis shkollor ku çdo nxënës ka mundësi të barabarta për mësim dhe zhvillim.

Aktivitetet në kuadër të programit:

- Integrimi i përmbajtjeve mbi të drejtat e njeriut, barazinë dhe anti-diskriminimin në aktivitetet mësimore dhe jashtëshkollore;
- Punëtori për njohjen e stereotipeve dhe paragjytimeve, zhvillimin e empatisë dhe pranimin e ndryshimeve;

- Organizimi i debateve, teatrit forum, ekspozitave, ngjarjeve kulturore dhe multikulturore për promovimin e tolerancës;
- Aktivitetet për mbështetje dhe përfshirje të nxënësve me aftësi të kufizuara dhe nxënësve nga kategori të cënueshme;
- Fushata kundër gjuhës së urrejtjes dhe diskriminimit në rrjetet sociale;
- Bashkëpunimi me komunitetet lokale, institucionet kulturore dhe organizatat për promovimin e dialogut ndërkulturor;
- Edukimi i punonjësve dhe prindërve për njohjen dhe përballimin e sjelljeve diskriminuese.

3. Programi për parandalimin e përdorimit të alkoolit, duhanit, lojërave të fatit, drogës dhe substancave psikotrope dhe delinkvencës së të miturve

Ky program ka për qëllim uljen e sjelljeve me rrezik të nxënësit përmes njohjes së hershme, parandalimit dhe edukimit mbi pasojat e dëmshme të alkoolit, duhanit, drogës, substancave psikotrope, si dhe pjesëmarrjes në lojëra fati dhe forma të tjera të delinkvencës së të miturve, duke forcuar ndërgjegjësimin mbi dëmet e substancave psikoaktive dhe zhvillimin e zakoneve të shëndetshme të jetesës.

Programi promovon stile të shëndetshme të jetesës, zgjedhje të duhura, sjellje të përgjegjshme dhe zhvillimin e aftësive për të refuzuar presionin e bashkëmoshatarëve. Aktivitetet realizohen nga nxënësit, mësuesit, stafi profesional dhe prindërit, në bashkëpunim me institucione dhe organizata relevante.

Aktivitetet përfshijnë:

- Integrimin e përmbajtjeve edukative në mësim lidhur me dëmet nga përdorimi i alkoolit, duhanit, drogës dhe substancave psikotrope;
- organizimi i punëtorive dhe ligjëratave mbi rreziqet nga alkooli, nikotina, droga, lojërat e fatit dhe varësitë e tjera;
- orë tematike dhe punëtori mbi rreziqet dhe pasojat e pjesëmarrjes në lojëra fati dhe aktivitete të paligjshme.
- ja përktheva tekstin e fundit në shqip:
- forum-teatër, simulime dhe debate për marrjen e vendimeve të përgjegjshme dhe përballimin e presionit nga bashkëmoshatarët;
- promovimi i një kulture ligjshmërie, përgjegjësie dhe respektimi i të drejtave të të tjerëve;
- zbatimi i fushatave parandaluese dhe javëve tematike për promovimin e zakoneve të shëndetshme, sportit, ushqimit të duhur dhe përgjegjësisë personale;
- forcimi i aftësive sociale dhe të komunikimit tek nxënësit: përballimi i presionit, sjellje asertive dhe marrja e zgjedhjeve të shëndetshme;

- këshillim dhe punë individuale me nxënës që tregojnë sjellje me rrezik ose kanë nevojë për mbështetje, si dhe me nxënës që shfaqin shenja të sjelljes impulsive ose agresive;
- përfshirja e prindërve në takime edukative për njohjen e shenjave të hershme të varësisë dhe mënyrave të mbështetjes së fëmijëve të tyre;
- trajnime për mësuesit për njohjen e shenjave të hershme të varësisë dhe ndërhyrje të hershme;
- bashkëpunimi me institucione shëndetësore, ekspertë dhe qendra për parandalimin e varësive;
- organizimi dhe nxitja e aktiviteteve sportive, kulturore dhe vullnetare si alternativa ndaj sjelljeve me rrezik dhe forma pozitive të kohës së lirë;
- hartimi i një Kodi Shkollor për Sjellje të Përgjegjshme, i miratuar nga këshilli i nxënësve;
- bashkëpunimi me Policinë, institucionet lokale dhe shërbimet sociale për njohje të hershme dhe parandalim të delinkvencës së të miturve.

V. MONITORIMI, VLERËSIMI DHE RAPORTIMI

Monitorimi dhe vlerësimi janë procese kryesore për sigurimin e cilësisë së vazhdueshme, efikasitetit dhe qëndrueshmërisë së programeve për mbrojtje dhe parandalim në shkolla.

Përmes monitorimit sistematik, mundësohet përshtatja në kohë e aktiviteteve sipas nevojave të nxënësve dhe kushteve reale të shkollës.

1. Monitorimi i zbatimit

Monitorimi i zbatimit të programeve realizohet vazhdimisht gjatë vitit shkollor dhe përfshin:

- Regjistrimin e rregullt të të gjitha aktiviteteve të realizuara (punëtoritë, tribunat, fushatat, këshillimet etj.);
- Mbajtjen e një ditari ose regjistri të aktiviteteve brenda çdo programi;
- Mbledhjen e të dhënave për përfshirjen e nxënësve, mësuesve dhe prindërve;
- Takime të rregullta të ekipit të koordinimit, ku shqyrtohet dinamika e zbatimit dhe propozohet masa korrigjuese nëse ka nevojë.

Shërbimi profesional (pedagog/psikolog) kryen monitorim të vazhdueshëm të efekteve të aktiviteteve dhe siguron mbështetje për ndërhyrje në raste konkrete.

- Nëse dëshiron, mund të përkthej dhe pjesën që lidhet me **vlerësimin e rezultateve dhe raportimin**, që zakonisht përfshin tregues të performancës dhe analizë të impaktit të programeve. Dëshiron të vazhdojmë me këtë pjesë?

2. Evaluimi i programeve

Vlerësimi realizohet në fund të çdo gjysmëvjetori dhe në fund të vitit shkollor dhe ka për qëllim të vlerësojë efektivitetin dhe rezultatet e zbatimit të programeve.

Metodat e evaluimit:

- Anketimi dhe intervistimi i nxënësve, mësimeve dhe prindërve;
- Analiza e raporteve, shënimeve dhe procesverbaleve nga aktivitetet e realizuara;
- Vëzhgimi i ndryshimeve në sjellje dhe klimën e shkollës;
- Vlerësimi i zbatimit sipas objektivave të vendosura dhe treguesve të suksesit (pjesëmarrja, kënaqësia, rezultatet, ndryshimet pozitive).

Ekipi i koordinimit përgatit një raport vlerësimi, i cili përmban:

- Përshkrimin e aktiviteteve të realizuara;
- Analizën e rezultateve dhe efekteve;
- Identifikimin e sfidave dhe rekomandime për përmirësim;
- Propozim-plan për vitin e ardhshëm shkollor.

3. Raportimi dhe dokumentimi

Çdo shkollë është e detyruar të mbajë evidencë dhe dokumentacion për të gjitha aktivitetet e realizuara brenda programeve, i cili përfshin:

- Procesverbale nga takimet e ekipit;
- Lista të pjesëmarrësve në aktivitetet;
- Dokumentacion fotografik;
- Kopje të materialeve, posterave, videove etj.;
- Raporte individuale dhe grupore nga shërbimi profesional (pedagog/psikolog).

Në fund të vitit shkollor, shkolla përgatit një raport vjetor për zbatimin e programeve si pjesë e raportit vjetor për punën e shkollës.

Në përgatitjen e raporteve përfshihen edhe nxënësit, përmes këshillit të nxënësve, i cili dorëzon propozimet, vërejtjet dhe vlerësimin e aktiviteteve të realizuara.

4. Përdorimi i rezultateve të vlerësimit

Rezultatet nga monitorimi dhe vlerësimi përdoren për:

- Përmirësimin e planifikimit të aktiviteteve në të ardhmen;
- Zhvillimin e qasjeve të reja parandaluese dhe edukative;
- Forcimin e kapaciteteve të mësuesve dhe shërbimit profesional;
- Përmirësimin e klimës në shkollë dhe forcimin e ndjenjës së përkatësisë tek nxënësit.

SHTOJCA

KORRNIZA PËR PROGRAMIN

Programet për mbrojtjen dha dhuna, keqpërdorimi dhe mospërfillje e nxënësve, programe për parandalimin e diskriminimit dhe programi për parandalimin nga përdorimi i alkoolit, duhanit, pjesëmarrja e lojërave të fatit, keqpërdorimi i drogave dhe substancave tjera psikotrope dhe delikuenca e moshës së mitur janë të strukturuar në pajtim me kornizën vijuese:

Seksioni 1: Pajtueshmëria e programit me dispozitat ligjore

Përshkrim i shkurtër (100-150 fjalë) mbi pajtueshmërinë e propozim - programit me dispozitat ligjore, përkatësisht:

- aktivitetet realizohen në bashkëpunim me komunën/Qytetin e Shkupit,
- programi ndjek nevojat e përcaktuara nga bordi i shkollës, këshilli i komunës/Qytetit dhe Shërbimi Pedagogjik.

Seksioni 2: Qëllimet e qarta dhe të arritshme

Theksohen qëllimet e programit me çka qëllimet duhet të jenë konkrete, të matshme, të arritshme, reale dhe të kufizuara në kohë.

Seksioni 3: Plani për të paktën tre takime të realizuara në kuadër të një aktiviteti

Plani i aktiviteteve, ku çdo aktivitet përfshin të paktën tre takime me pjesëmarrësit (nxënës, të punësuar, prindër/tutor). Shënohen afatet kohore të realizimit, lidhja me aktivitetet me qëllimet e programit, si dhe kush do të jetë realizues i aktivitetit.

Seksioni 4: Përdorimi i qasjeve inovative (metodat e reja, teknikat, qasjet kreative)

Përshkruhet teksti i përdorimit të metodave të reja, teknikave, mjeteve interaktive dhe qasjeve krijuese gjatë realizimit me pjesëmarrje aktive i pjesëmarrësve në programet.

Seksioni 5: Rezultatet/produktet konkrete

Shënohen rezultatet e pritshme të aktiviteteve në program. Madje kanë kujdes ata të jenë të formuluar qartë dhe të ndërlidhura me qëllimet e programit, matëse dhe të realizueshme.

Seksioni 6: Përfshirja e nxënësve

Jepet pasqyrë e numrit të përgjithshëm i nxënësve të në aktivitete.
Shënohet procesi i përzgjedhjes së nxënësve për pjesëmarrje.

Seksioni 7: Përfshirja e të punësuarve/tutorëve

Jepet një pasqyrë e numrit të përgjithshëm të të punësuarve të përfshirë në aktivitete.
Regjistrohet procesi i përzgjedhjes së të punësuarve për pjesëmarrje në aktivitete.

Seksioni 8: Përfshirja e prindërve/tutorëve

Jepet një pasqyrë e numrit të përgjithshëm të prindërve/kujdestarëve të përfshirë në aktivitete. Regjistrohet procesi i përzgjedhjes së prindërve/kujdestarëve për pjesëmarrje në aktivitete.

Seksioni 9: Qëndrueshmëria e aktiviteteve

Regjistrohet se cilat aktivitete planifikohen të realizohen pas përfundimit të aktiviteteve që do të mbështeten nga granti. Gjithashtu shënohet se si këto aktivitete lidhen me qëllimet e programit.

Seksioni 10: Buxheti dhe ekonomikiteti

Shënohen shpenzimet totale të nevojshme për realizimin e aktiviteteve. Më pas, specifikohen llojet e shpenzimeve sipas paragrafëve. Për çdo paragraf të shpenzimeve regjistrohen të dhënat në vijim: Lloji i shpenzimit – sasia – çmimi njësi – gjithsej.

Seksioni 11: Vlerësimi dhe matja e rezultateve

Përshkruhet metodologjia për monitorimin dhe vlerësimin e aktiviteteve, me tregues të përcaktuar qartë, mënyrat e matjes dhe analiza e rezultateve të arritura dhe ndryshimeve të vërejtura.